

עבד ואמה שהזיקו. 15.

1. בבא קמא ג: "מכדי קראי" עד ד. "אלא פריך הכי לא ראי הקרן"

מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי, רב מ"ט לא אמר כשמואל? תנא שור וכל מיילי דשור. ושמואל נמי הא תנא ליה שור! אמר רב יהודה: תנא שור לקרנו ומבעה לשינו, והכי קאמר: לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה, ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק. ולא ק"ו הוא? ומה שן שאין כוונתו להזיק - חייב, קרן שכוונתו להזיק - לא כ"ש! איצטריך, ס"ד אמינא מידי דהוה אעבד ואמה, עבד ואמה לאו אע"ג דכוונתן להזיק אפ"ה פטירי, ה"נ לא שנא. אמר רב אשי: אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו? שמא יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו, ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום!

2. תוס' בבא קמא כב. ד"ה לאו ממונו

לאו ממונו דבעל כלב הוא - דהוא לא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבתו תורה ואע"ג דלגבי בור אצטריך מיעוט איש בור ולא שור בור כדאמרין בשור שנגח את הפרה (לקמן דף מח. ושם) תרי איש כתיב מ"מ פשוט ליה לגמרא משום [איזה] דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר.

3. בבא קמא מד: "מסרו לשומר חנם" עד "תנו רבנן שור"

מסרו לשומר חנם ולשואל, לנושא שכר ולשוכר - נכנסו תחת הבעלים, מועד - משלם נזק שלם, ותם - משלם חצי נזק.

4. בבא קמא נו: "מסרה לרועה" עד "לימא תהוי" ורש"י ד"ה אלא תחתיו דשומר

מסרה לרועה - נכנס הרועה כו'. אמרי: תחתיו דמאן? אילימא תחתיו דבעל בהמה, תנינא חדא זמנא: מסרו לשומר חנם ולשואל, לנושא שכר ולשוכר - כולן נכנסו תחת הבעלים! אלא תחתיו דשומר, ושומר קמא אפטר ליה לגמרי.

רש"י שם

אלא תחתיו דשומר - והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואזלי בעלים ומשתעו דינא בהדי שני והראשון מסתלק.

5. תוס' בבא קמא נו: ד"ה פשיטא "דסברא הוא בגזלן" עד "ולא דמי לתפסו"

דסברא הוא דגזלן נכנס תחת הבעלים דכיון שהוציא מרשות בעלים שהיו חייבין בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה לפי שנגזלה מהם יש על הגזלן לשומרה דלענין נזקין אקרו בעלים כל מי שבידו לשומרה

6. בבא קמא יז: "אמר ר' אשי תנא שן ורש"י ד"ה בחיה

אמר רב אשי: תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה, ס"ד אמינא אושלה את בעירה כתיב, בהמה אין, חיה לא, קמ"ל דחיה בכלל בהמה.

רש"י שם

דחיה בכלל בהמה - דכתיב (דברים יד) זאת הבהמה אשר תאכלו ומפרש בתריה איל צבי ויחמור.

7. תוס' בבא קמא יז: ד"ה קמ"ל

קמ"ל דחיה בכלל בהמה - לא מההיא דרשה דבהמה המקשה (חולין דף עא.) קאמר הכא דחיה בכלל בהמה דהא הכא אפילו עוף נמי הוי בכלל בהמה כדקתני התרנגולת מועדת אלא ילפינן בהמה משבת כדאמרין בס"פ הפרה (לקמן דף נד:) דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעירה.

8. בבא קמא נד: "השתא דאמרת כל רבויא" עד "שאל רבי חנינא"

השתא דאמרת: כל רבויא הוא, בהמתך דדברות הראשונות ושור וחמור דדברות האחרונות ל"ל? אמרי: שור - לאגמורי שור שור לחסימה, חמור - לאגמורי חמור חמור לפריקה, בהמתך - לאגמורי בהמתך בהמתך לכלאים. אי הכי, אפילו אדם ליתסר! אלמה תנן: אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך! אמר רב פפא: פפואי ידעי טעמא דהא מילתא, ומנו? רב אחא בר יעקב, אמר קרא: חלמען ינוח עבדך ואמתך כמוך, להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר.

9. שיטה מקובצת בבא קמא יז: ד"ה זה לשון הר"ש ז"ל קמשמע לן מתחלת דבריו עד "וקשה לי"

זה לשון הר"ש ז"ל: קמשמע לן חיה בכלל בהמה. יש מפרשים דלמשוייה אב קאמר וכדפירש רש"י ז"ל מקרא דזאת הבהמה אשר תאכלו דאלו מגזרה שוה דשור שור משבת או מבהמתך ליכא למילף דבעירה וליכא למילף משבת והא דתנן תרנגולים היינו משום תולדה דרגל.

10. רמב"ם הל' גנבה א:ט

העבד שגנב פטור מן הכפל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אע"פ שהן ממונו מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו וילך וידליק גדיש באלף דינר וכיוצא בזה משאר נזקין, נשתחרר העבד חייב לשלם את הכפל.

11. חדושי ר' חיים על הרמב"ם הל' גזילה ט:א ד"ה והנה בפ"א מהל' גניבה מתחלת דבריו עד "עכ"פ מצאנו"

והנה בפ"א מהל' גניבה הל"ט כתב הרמב"ם ז"ל העבד שגנב פטור מן הכפל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אע"פ שהן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו וילך וידליק גדיש באלף דינר וכיוצא בזה משאר נזקין עכ"ל, והוא מתני' במס' ידים והובאה בסוגיא דריש ב"ק, אלא דקשה דשם הא מיירי לענין עבדו ואמתו אם חייב בנזקיהו, דשם הוי דינא דכל שהוא ממונו שמירתו עליו וחייב בנזקיו, וזהו דבאה המשנה להשמיענו דהואיל ועבדו ואמתו הויין בני דעה ע"כ אין שמירתן עליו, אבל למה הביא זאת הרמב"ם לגבי גנבה, דחיובא הוא רק מחמת עצמו, ואשר גם אם היו הבעלים מתחייבים בשמירת עבדם ואמתם הרי ג"כ לא שייך זאת לחיובא דגנבה וגזילה, וצ"ע למה שינה הרמב"ם משנה זו והביאה בדין גנבה. ואשר נראה מוכרח בדעת הרמב"ם, דס"ל דבגניבה וגזילה חיובן חלוק, דנהי דדין השבה הוא חיוב דרמיא אבעלים לבד, ולא שייך בזה כלל דין שמירתן עליך, אבל מ"מ חיוב תשלומין שבהן, כיון דהוא גם מדין מזיק, שפיר יש לחייבן גם מדין שמירתן עליך, והא דמיפטר בעבד ואמה הוא רק משום טעמא דבני דעה נינהו ואין שמירתן על הבעלים. ולפי זה גם נזק גנבה וגזילה ג"כ איכלל בהך מתני' דידים, וזהו דקבעה הרמב"ם בדין גנבה ולא בדין נזקין כדי להשמיענו זה גופא דגם בגנבה וגזילה אית בהו דין נזקין.